

Intentio finis; & alius voluntas ejus quod est ad finem.

2. Præterea. Actus distinguuntur secundum objecta. Sed finis, & id quod est ad finem; sunt diversa objecta. Ergo alius motus voluntatis est intentio finis, & voluntas ejus quod est ad finem.

3. Præterea. Voluntas ejus quod est ad finem, dicitur electio. Sed non est idem electio, & intentio. Ergo non est idem motus intentio finis cum voluntate ejus quod est ad finem.

Sed contra est quod id quod est ad finem, se habet ad finem ut medium ad terminum. Sed idem motus est qui per medium transit ad terminum in rebus naturalibus. Ergo & in rebus voluntariis idem motus est intentio finis, & voluntas ejus quod est ad finem.

Respondedo dicendum, quod motus voluntatis in finem, & in id quod est ad finem, potest considerari dupliciter. Uno modo secundum quod voluntas in utrumque fertur absolute, & secundum se: & sic fuit simpliciter duo motus voluntatis in utrumque.

Alio modo potest considerari, secundum quod voluntas fertur in id quod est ad finem propter finem: & sic unus & idem subiecto motus voluntatis est tendens ad finem, & in id quod est ad finem. Cum enim dico, *volo medicinam propter sanitatem* non designo nisi unum motum voluntatis: cujus ratio est, quia finis ratio est volendi ea que sunt ad finem. Idem autem actus cadit super objectum, & super rationem objecti; sicut eadem visio est coloris, & luminis, ut supra dictum est (quæst. viii, art. 5. ad 2.) Er est simile de intellectu: quia si absolute principium, & conclusionem consideret, diversa est consideratio utriusque; in hoc autem quod conclusioni propter principia assentit, est unus actus intellectus tantum.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus loquitur de visione fenestæ, & visione statuentium per fenestram, secundum quod voluntas in utrumque absolute fertur.

Ad secundum dicendum, quod finis, in quantum est res quædam, est aliud voluntatis objectum, quam id quod est ad finem; sed in quantum est ratio volendi id quod est ad finem; est unum & idem objectum.

Ad tertium dicendum, quod motus qui est unum subiecto, potest ratione differere secundum principium, & finem, ut ascensio, & descensio, sicut dicitur in III. Physic. (text. 21.) Sic igitur in quantum motus voluntatis fertur in id quod est ad finem, prout ordinatur ad finem, est electio; motus autem voluntatis qui fertur in finem, secundum quod acquiritur per ea que sunt ad finem, vocatur intentio: cujus signum est quod intentio finis esse potest etiam

(a) Ita cod. Alcan. cum Edit. Rom. & Patav. an. 1698. Theologi, Nicolaus; aliiq. omiserunt quidem.

non dum determinatis his que sunt ad finem, quorum est electio.

ARTICULUS V. 74

Utrum intentio conveniat brutis animalibus.

2. 2. quæst. cx. art. 1. corp. & II. dist. xxxviii. art. 3. corp. & ad 2.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod bruta animalia intendunt finem. Natura enim in his que cognitione carent, magis dicitur à rationali natura, quam natura sensitiva, que est in animalibus brutis. Sed natura intendit finem etiam in his que cognitione carent, ut probatur in II. Physic. (text. 87. & seq.) Ergo multo magis bruta animalia intendunt finem.

1. Præterea. Sicut intentio est finis, ita & fructio. Sed fructio convenit brutis animalibus, ut dictum est (quæst. xi. art. 2.) Ergo & intentio.

3. Præterea. Ejus est intendere finem cuius est agere propter finem; cum intendere nihil sit nisi in aliud tendere. Sed bruta animalia agunt propter finem: movetur enim animal, vel ad cibum quærendum, vel ad aliquid huiusmodi. Ergo bruta animalia intendunt finem.

Sed contra. Intentio finis importat ordinationem alicujus in finem; quod est rationis. Cum igitur bruta animalia non habeant rationem, videtur quod non intendunt finem. Respondedo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 1. huj. quæst.) intendere est in aliud tendere: quod quidem est & moventis, & moti.

Secundum (a) quidem igitur quod dicitur intendere finem id quod movetur ad finem ab alio, sic natura dicitur intendere finem, quasi mota ad suum finem à Deo, sicut sagitta à sagitante; & hoc modo etiam bruta animalia intendunt finem; in quantum moventur ab instinctu naturali ad aliquid.

Alio modo intendere finem est moventis; prout scilicet ordinat motum alicujus, vel sui, vel alterius in finem; quod est rationis tantum. Unde per hunc modum bruta non intendunt finem; quod est proprie, & principaliter intendere, ut dictum est (art. 1. huj. quæst.)

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit, secundum quod intendere est ejus quod movetur ad finem.

Ad secundum dicendum, quod fructio non importat ordinationem alicujus in aliquid, sicut intentio, sed absolutam quietem in fine.

Ad tertium dicendum, quod bruta animalia moventur ad finem, non quasi confidendo.

derantia, quod per motum suum (a) possint consequi finem, quod est proprie intendendis; sed quasi concupiscentia finem naturali instinctu moventur ad finem, quasi ab alio mota, sicut & cætera que moventur naturaliter.

QUÆSTIO XIII.

De electione eorum que sunt ad finem,

in sex articulos divisa.

Consequenter considerandum est de actibus voluntatis qui sunt in comparatione ad ea que sunt ad finem; & sunt tres, *eligere, consentire, & uti*. Electionem autem præcedit consilium. Primo ergo considerandum est de electione. Secundo de consilio. Tertio de consensu. Quarto de usu.

Circa electionem quæruntur sex.

Primo, cujus potentie sit actus, utrum voluntatis, vel rationis.

Secundo, utrum electio conveniat brutis animalibus.

Tertio, utrum electio sit solum eorum que sunt ad finem, vel etiam quandoque finis.

Quarto, utrum electio sit tatum eorum que per nos aguntur.

Quinto, utrum electio sit solum possibile.

Sexto, utrum homo ex necessitate eligat, vel libere.

ARTICULUS I. 75

Utrum electio sit actus voluntatis, vel rationis.

I. P. quæst. viii. art. 3. corp. & II. dist. xxiv. quæst. 1. art. 2. & ver. quæst. xxii. art. 15. & III. Eth. lect. 6. & VI. lect.

2. fin.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod electio non sit actus voluntatis, sed rationis. Electio enim collationem quandam importat, qua unum alteri præferitur. Sed conferre est rationis. Ergo electio est rationis.

2. Præterea. Eiusdem est syllogizare, & concludere. Syllogizare autem in operabilibus est rationis. Cum igitur electio sit quasi conclusio in operabilibus, ut dicitur in VII. Eth. (cap. 11.) videtur quod sit actus rationis.

3. Præterea. Ignorantia non pertinet ad voluntatem, sed ad vim cognitivam. Est autem quædam ignorantia electionis, ut dicitur in III. Eth. (cap. 1. versus fin.) Ergo videtur quod electio non pertineat ad voluntatem, sed ad rationem.

S. Thom. Oper. Tom. II.

(a) Ita cod. Camer. Rom. aliiq. & editi passim: tantum edit. Rom. post verbum concupiscentia omittit finem. Cod. Alcan. possunt consequi finem, quod est proprie intendendis; sed concupiscentia finem, naturali instinctu moventur ad finem, quasi ab alio mota, &c.

Sed contra est quod Philosophus dicit in III. Ethic. (cap. 111. prope fin.) quod electio est desiderium eorum que sunt in nobis. Desiderium autem est actus voluntatis. Ergo & electio.

Respondedo dicendum, quod in nomine electionis importatur aliquid pertinens ad rationem sive ad intellectum, & aliquid pertinens ad voluntatem. Dicit enim Philosophus in VI. Ethic. (c. 11.) quod electio est appetitus intellectus, vel appetitus intellectivus. Quodcumque autem duo concurrunt ad aliquid unum constituendum, unum eorum est ut normale respectu alterius. Unde Gregorius Nyssenus (vel Nemes. Lib. de nat. hom. cap. xxxiii. prope fin.) dicit, quod electio neque est appetitus secundum seipsum, neque consilium solum, sed ex his aliquid compositum. Sicut enim dicimus, animal ex anima, & corpore compositum esse, neque vero corpus esse, secundum seipsum, neque animam solam, sed utrumque; ita & electionem.

Est autem considerandum in actibus animæ, quod actus qui est essentialiter inter potentiam, vel habitus, recipit formam, & speciem à superiori potentia, vel habitu, secundum quod ordinatur inferius à superiori. Si enim aliquis actum fortitudinis exerceat propter Dei amorem, actus quidem ille materialiter est fortitudinis, formaliter vero caritatis. Manifestum est autem quod ratio quodammodo voluntatem præcedit, & ordinat actum ejus, in quantum scilicet voluntas in suum objectum tendit secundum ordinem rationis, eo quod vis apprehensiva appetitive suum objectum repræsentat. Sic igitur ille actus quo voluntas tendit in aliquid quod proponitur ut bonum, ex eo quod per rationem est ordinatum ad finem, materialiter quidem est voluntatis, formaliter autem rationis.

In huiusmodi autem substantia actus materialiter se habet ad ordinem qui imponitur à superiori potentia: & ideo electio substantialiter non est actus rationis, sed voluntatis scilicet enim electio in motu quodam animæ ad bonum quod eligitur. Unde manifeste actus est appetitive potentie.

Ad primum ergo dicendum, quod electio importat collationem quandam præcedentem, non quod essentialiter sit ipsa collatio.

Ad secundum dicendum, quod conclusio syllogismi, que fit in operabilibus, ad rationem pertinet, & dicitur *sententia*, vel *judicium*, quam sequitur electio: & ob hoc ipsa conclusio pertinere videtur ad electionem tantamquam ad consequens.

I Ad

Ad tertium dicendum, quod ignorantia dicitur esse electionis, non quod ipsa electio sit scientia, sed quia ignoratur quid sit eligendum.

ARTICULUS II. 76

Utrum electio conveniat brutis animalibus.

II. dist. xxv. art. 1. ad 6. & 7. & V. Met. lect. 23. fin.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod electio brutis animalibus conveniat. Electio enim est appetitus aliquorum propter finem, ut dicitur in III. Ethic. (cap. 111. circ. fin.) Sed bruta animalia appetunt aliquid propter finem: agunt enim propter finem, & ex appetitu. Ergo in brutis animalibus est electio.

2. Præterea. Ipsum nomen electionis significare videtur quod aliquid præ aliis accipitur. Sed bruta animalia accipiunt aliquid præ aliis, sicut manifeste apparet quod ovis unam herbam comedit, aliam refutat. Ergo in brutis animalibus est electio.

3. Præterea. Ut dicitur in VI. Eth. (cap. 111. in med.) ad prudentiam pertinet quod aliquis bene eligat ea que sunt ad finem. Sed prudentia convenit brutis animalibus: unde dicitur in principio Metaph. (cap. 1. parum ad princ.) quod prudentia sunt sine disciplina quecumque sonos audire non potentia sunt, ut apes. Et hoc etiam sensui manifestum videtur. Apparent enim mirabiles sagacitates in operibus animalium, ut apum, & aranearum, & canum. Canis enim insequens cervum, si ad trivium ven erit, odoratu quidem explorat an cervus primam, vel secundam viam transiverit; quod si invenerit non transivisse, jam securus per tertiam viam incedit non explorando, quasi utens syllogismo divisivo, quo concludi posset, cervum per istam viam incedere, ex quo non incedit per alias duas, cum non sint plures. Ergo videtur quod electio brutis animalibus conveniat.

Sed contra est quod Gregorius Nyssenus (vel Nemes. Lib. de nat. hom. cap. xxxi. in princ.) dicit, quod pueri, & irrationalia voluntarie quidem faciunt, non tamen eligunt. Ergo in brutis animalibus non est electio.

Respondetur dicendum, quod cum electio sit præceptio unius respectu alterius, necesse est quod electio sit respectu plurium que eligi possunt: & ideo in his que sunt penitus determinata ad unum, electio locum non habet.

Est autem differentia inter appetitum sensitivum, & voluntatem: quia, ut ex prædictis patet (quæst. 1. art. 2. ad 3.) appetitus sensitivus est determinatus ad unum particulare secundum ordinem naturæ; voluntas autem est

quidem secundum naturæ ordinem determinata ad unum commune, quod est bonum, sed indeterminate se habet respectu particularium bonorum. Et ideo proprie voluntatis est eligere, non autem appetitus sensitivi, qui solus est in brutis animalibus: & propter hoc brutis animalibus electio non convenit.

Ad primum ergo dicendum, quod non omnis appetitus alicuius propter finem vocatur electio, sed cum quadam discretionem unius ab altero; quæ locum habere non potest, nisi ubi appetitus potest ferri ad plura.

Ad secundum dicendum, quod brutum animal accipit unum præ alio; quia appetitus eius est naturaliter determinatus ad ipsum: unde statim quando per sensum, vel per imaginationem repræsentatur sibi aliquid ad quod naturaliter inclinatur ejus appetitus, absque electione movetur ad ipsum, sicut etiam absque electione ignis movetur sursum, & non deorsum.

Ad tertium dicendum, quod, sicut dicitur in III. Phys. (tex. 16. & seq.) motus est actus mobilis à movente: & ideo virtus moventis apparet in motu mobilis: & propter hoc in omnibus que moventur à ratione, apparet ordo rationis moventis, licet ipsa que à ratione moventur, rationem non habeant: sic enim sagitta directe tendit ad signum ex motione sagittantis, ac si ipsa rationem haberet dirigentem: & idem apparet in motibus horologiorum, & omnium ingeniorum humanorum que arte sunt. Sicut autem comparantur artificialia ad artem humanam, ita comparantur omnia naturalia ad artem divinam. Et ideo ordo apparet in his que moventur secundum naturam, sicut & in his que moventur secundum artem, ut dicitur in II. Physic. (tex. 49.) Et ex hoc contingit quod in operibus brutorum animalium apparent quedam sagacitates, in quantum habent inclinationem naturalem ad quosdam ordinatissimos processus, utpote à summa arte ordinatos. Et propter hoc etiam quedam animalia dicuntur prudentia, vel sagacia, non quod in eis sit aliqua ratio, vel electio: quod ex hoc apparet quod omnia que sunt unius naturæ, similiter operantur.

AR-

ARTICULUS III. 77

Utrum electio sit solum eorum que sunt ad finem, an etiam quandoque ipsius finis.

Inf. art. 4. & 6. cor. & III. Part. 9. xviii. art. 4. cor. & IV. cont. cap. xcv. fin. & apud 11. cap. clxxvii. & III. Eth. lect. 1. & I. Peri. lect. 14. fin.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod electio non sit tantum eorum que sunt ad finem. Dicit enim Philosophus in VI. Ethicor. (cap. 111. post med.) quod electionem rectam facit virtus: quacumque autem virtus gratia nata sunt fieri, non sunt virtutes, sed aliterius potentie. Illud autem cuius gratia fit aliquid, est finis. Ergo electio est finis.

2. Præterea. Electio importat præceptionem unius respectu alterius. Sed sicut eorum que sunt ad finem, unum potest præcipi alteri, ita etiam diversorum finium. Ergo electio potest esse finis, sicut & illorum que sunt ad finem.

Sed contra est quod Philosophus dicit in III. Ethic. (cap. 11.) quod voluntas est finis, electio autem eorum que sunt ad finem.

Respondetur dicendum, quod sicut jam dictum est (art. 1. hujus quæst. ad 2.) electio consequitur sententiam, vel iudicium, quod est sicut conclusio syllogismi operativi. Unde illud cadit sub electione quod se habet ut conclusio in syllogismo operabilium. Finis autem in operabilibus se habet ut principium, & non ut conclusio, ut Philosophus dicit in II. Physic. (tex. 89.) Unde finis, in quantum est huiusmodi, non cadit sub electione.

Sed sicut in speculativis nihil prohibet, id quod est unius demonstrationis, vel scientie principium, esse conclusionem alterius demonstrationis, vel scientie; primum tamen principium indemonstrabile non potest esse conclusio alicuius demonstrationis, vel scientie: ita etiam contingit id quod est in una operatione ut finis, ordinari ad aliquid ut ad finem; & hoc modo sub electione cadit: sicut in operatione medici sanitas se habet ut finis: unde hoc non cadit sub electione medici, sed hoc supponit tanquam principium. Sed sanitas corporis ordinatur ad bonum anime: unde apud eum qui habet curam de anime salute, potest sub electione cadere esse sanum, vel esse infirmum. Nam Apostolus dicit II. ad Corinth. 211. 10. Cum enim infirmus, tunc potens sum. Sed ultimus finis nullo modo sub electione cadit.

Ad primum ergo dicendum, quod fines proprii virtutum ordinantur ad beatitudinem sicut ad ultimum finem: & hoc modo potest esse eorum electio.

Ad secundum dicendum, quod, sicut supra habitum est (quæst. 1. art. 3.) ultimus

S. Thom. Op. Tom. II.

finis est unustantum. Unde ubicumque occurrunt plures fines, inter eos potest esse electio, secundum quod ordinantur ad ultimum finem.

ARTICULUS IV. 78

Utrum electio sit tantum eorum que per nos aguntur.

Inf. art. 5. cor.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod electio non sit solum respectu humanorum actuum. Electio enim est eorum que sunt ad finem. Sed ea que sunt ad finem, non solum sunt actus, sed etiam organa, ut dicitur in II. Phys. (tex. 84. & seq.) Ergo electiones non sunt tantum humanorum actuum.

2. Præterea. Actio à contemplatione distinguitur. Sed electio etiam in contemplatione locum habet, prout scilicet una opinio alteri præcipitur. Ergo electio non est solum humanorum actuum.

3. Præterea. Eliguntur homines ad aliqua officia vel secularia, vel ecclesiastica; ab his qui nihil erga eos agunt. Ergo electio non solum est humanorum actuum.

Sed contra est quod Philosophus dicit in III. Ethic. (cap. 11.) quod multas eligis nisi ea que existimat fieri per ipsum.

Respondetur dicendum, quod sicut intentio est finis, ita electio est eorum que sunt ad finem.

Finis autem vel est actio, vel res aliqua. Et cum res aliqua fuerit finis, necesse est quod aliqua humana actio interveniat; vel in quantum homo facit rem illam que est finis (sicut medicus facit sanitatem), que est finis ejus, unde & facere sanitatem dicitur finis medici, vel in quantum homo aliquo modo utitur, vel fruatur re que est finis; sicut avaro est finis pecunia, vel possessio pecunie.

Et eodem modo dicendum est de eo quod est ad finem: quia necesse est ut id quod est ad finem, vel sit actio, vel res aliqua, interveniente aliqua actione, per quam facit id quod est ad finem, vel utitur eo. Et per hunc modum electio semper est humanorum actuum.

Ad primum ergo dicendum, quod organa ordinantur ad finem, in quantum homo utitur eis propter finem.

Ad secundum dicendum, quod in ipsa contemplatione est aliquis actus intellectus assentientis huic opinioni, vel illi; actio vero exterior est, que contra contemplationem dividitur.

Ad tertium dicendum, quod homo qui eligat Episcopum, vel Principem civitatis, eligat nominare ipsum in talem dignitatem; alioquin si nulla esset ejus actio ad constitutionem Episcopi, vel Principis, non competeret ei electio. Et similiter dicendum

I 2

est

est, quod quodcumque dicitur aliqua res præligi alteri, adjungitur ibi aliqua operatio eligentis.

ARTICULUS IV. 79

Utrum electio sit solum possibile.

Veri. quest. xxii. art. 1. ad 11. & III. Eth.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod electio non sit solum possibile. Electio enim est actus voluntatis, ut dicitur est (art. 1. hujus quest.) Sed voluntas est possibile, & impossibile, ut dicitur in III. Ethic. (cap. 11.) Ergo & electio.

Præterea. Electio est eorum quæ per nos aguntur, sicut dictum est (art. præc.) Nihil ergo refert, quantum ad electionem, utrum eligatur id quod est impossibile simpliciter, vel id quod est impossibile eligenti. Sed frequenter ea quæ eligimus, perficere non possumus; & sic sunt impossibilia nobis. Ergo electio est impossibile.

Præterea. Nihil homo tentat agere, nisi eligendo. Sed B. Benedictus dicit (in suis Regulis ad Mon. cap. LXV. 11.) quod si Prælati aliquid impossibile preceperit, tentandum est. Ergo electio potest esse impossibile.

Sed contra est quod Philosophus dicit in III. Ethic. (loc. nunc. cit.) quod electio non est impossibile.

Respondendo dicendum, quod, sicut dicitur est (art. 3. hujus quest.) electiones nostræ referuntur semper ad nostras actiones. Ea autem quæ per nos aguntur, sunt nobis possible. Unde necesse est dicere, quod electio non sit nisi possibile.

Similiter etiam (a) ratio eligendi aliquid est ut ex hoc possimus consequi finem, vel hoc quod ducit ad finem. Per id autem quod est impossibile, non potest aliquis consequi finem: cuius signum est, quia cum in consiliando pervenimus homines ad id quod est eis impossibile, discedunt, quasi non valentes ulterius procedere.

Apparet etiam hoc manifeste ex processu rationis præcedente. Sic enim se habet id quod est ad finem, de quo electio est, ad finem, sicut conclusio ad principium. Manifestum est autem quod conclusio impossibilis non sequitur ex principio possibili. Unde non potest esse quod finis sit possibile, nisi id quod est ad finem, fuerit possibile. Ad id autem quod est impossibile, nullus movetur. Unde nullus tenderet in finem nisi per hoc quod apparet id

Ita editi. passim: editi. Romæ. vel ex hoc quod ducit, &c. Cod. Alcan. ratio eligendi aliquid est ex hoc quod ducit ad finem, interpositis quibusdam.

quod est ad finem, esse possibile. Unde id quod est impossibile, sub electione non cadit.

Ad primum ergo dicendum, quod voluntas media est inter intellectum, & exteriorem operationem. Nam intellectus proponit voluntati suum objectum, & ipsa voluntas causat exteriorem actionem. Sic igitur principium motus voluntatis consideratur ex parte intellectus, qui apprehendit aliquid ut bonum in universali; sed terminatio, seu perfectio actus voluntatis attenditur secundum ordinem ad operationem, per quam aliquis tendit ad consecutionem rei: nam motus voluntatis est ab anima ad rem; & ideo perfectio actus voluntatis attenditur secundum hoc quod est aliquid bonum alicui ad agendum. Hoc autem est possibile; & ideo voluntas completa non est nisi de possibili, quod est bonum volens; sed voluntas incompleta est de impossibili, quæ secundum quosdam velleitas dicitur, quia scilicet aliquid velle illud, si esset possibile. Electio autem nominat actum voluntatis jam determinatum ad id quod est (b) huic agendum: & ideo nullo modo est nisi possibile.

Ad secundum dicendum, quod cum objectum voluntatis sit bonum apprehensum, hoc modo iudicandum est de objecto voluntatis, secundum quod cadit sub apprehensione: & ideo sicut quandoque voluntas est alicuius quod apprehenditur ut bonum, & tamen non est vere bonum; ita quandoque est electio ejus quod apprehenditur ut possibile eligenti, quod tamen non est ei possibile.

Ad tertium dicendum, quod hoc ideo dicitur, quia an aliquid sit possibile, subditus non debet suo iudicio definire; sed in unoquoque iudicio superioris stare.

ARTICULUS VI.

Utrum homo ex necessitate eligat, vel libere.

I. P. quest. cxv. art. 1. cor. & 2. quest. civ. art. 1. cor. & veri. quest. xxii. art. 6.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod homo ex necessitate eligat. Sic enim se habet finis ad eligibilia, ut principia ad ea quæ ex principiis consequuntur, ut patet in VII. Ethic. (cap. viii. in fin.) Sed ex principiis ex necessitate deducuntur conclusiones. Ergo ex fine de necessitate movetur aliquis ad eligendum.

Præterea. Sicut dictum est (art. 1. hujus quest.) electio consequitur iudicium rationis.

Ita editi. passim: editi. Romæ. vel ex hoc quod ducit, &c. Cod. Alcan. ratio eligendi aliquid est ex hoc quod ducit ad finem, interpositis quibusdam.

nis de agendis. Sed ratio ex necessitate iudicat de aliquibus propter necessitatem præmissarum. Ergo videtur quod etiam electio ex necessitate sequatur.

Præterea. Si aliqua duo sunt penitus æqualia, non magis movetur homo ad unum quam ad aliud; sicut famelicus si habet cibum æqualiter appetibilem in diversis partibus, & secundum æqualem distantiam, non magis movetur ad unum quam ad alterum, ut Plato dicit, assignans rationem quietis terræ in medio, sicut dicitur in II. de celo (tex. 75. & 90.) Sed multo minus potest eligi quod accipitur ut minus, quam quod accipitur ut æquale. Ergo si proponantur duo, vel tria, vel plura, inter quæ unum majus appareat, impossibile est aliquid aliorum eligere. Ergo ex necessitate eligitur illud quod eminentius apparet. Sed omnis electio est de omni eo quod videtur aliquo modo melius. Ergo omnis electio est ex necessitate.

Sed contra est quod electio est actus potentie rationalis, quæ se habet ad opposita, secundum Philosophum (Lib. IX. Met. tex. 3.)

Respondendo dicendum, quod homo non ex necessitate eligi: & hoc ideo, quia quod possibile non esse, non necesse est esse. Quod autem possibile sit non eligere, vel eligere, hujus ratio ex duplici hominis potestate accipi potest. Potest enim homo velle, & non velle, agere, & non agere; potest etiam velle hoc, aut illud: cuius ratio ex ipsa virtute rationis accipitur. Quia quod enim ratio potest apprehendere ut bonum, in hoc voluntas tendere potest. Potest autem ratio apprehendere ut bonum, non solum hoc quod est velle, aut agere, sed hoc etiam quod est non velle, & non agere.

Et rursum in omnibus particularibus bonis potest considerare rationem boni alicuius, & defectum alicuius boni; quod habet rationem mali: & secundum hoc potest unumquoque huiusmodi bonorum apprehendere ut eligibile, vel fugibile. Solum autem perfectum bonum, quod est beatitudo, non potest ratio apprehendere sub ratione mali, aut alicuius defectus: & ideo ex necessitate beatitudinem homo vult; nec potest velle non esse beatus, aut esse miser. Electio autem, cum non sit de fine, sed de his quæ sunt ad finem, ut jam dictum est (art. 3. hujus quest.) non est perfecti boni, quod est beatitudo, sed aliorum particularium bonorum. Et ideo homo non ex necessitate, sed libere eligi.

Ad primum ergo dicendum, quod non semper ex principiis ex necessitate procedit conclusio, sed tunc solum quando principia non possunt esse vera, si conclusio non sit vera. Et similiter non oportet quod semper in fine sit homini necessitas ad eligendum ea quæ sunt ad finem: quia non omne quod est ad finem,

rale est quod sine eo finis haberi non possit; aut si tale sit, non semper sub tali ratione consideratur.

Ad secundum dicendum, quod sententia, sive iudicium rationis de rebus agendis est circa contingentia, quæ a nobis fieri possunt: in quibus conclusiones non ex necessitate sequuntur ex principiis necessariis absolute necessitate, sed necessariis solum ex necessitate; ut, si currit, movetur.

Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet, si aliqua duo æqualia proponantur secundum unam considerationem, quin circa alterum consideretur aliqua conditio per quam emineat, & magis sedatur voluntas in ipsum quam in aliud.

QUÆSTIO XIV.

De consilio, quod electionem præcedit.

Deinde considerandum est de consilio: & circa hoc quaeruntur sex quaestiones.

Primo, utrum consilium sit inquisitio.

Secundo, utrum consilium sit de fine, vel solum de his quæ sunt ad finem.

Tertio, utrum consilium sit solum de his quæ a nobis aguntur.

Quarto, utrum consilium sit de omnibus quæ a nobis aguntur.

Quinto, utrum consilium procedat ordine resolutorio.

Sexto, utrum consilium procedat in infinitum.

ARTICULUS I.

Utrum consilium sit inquisitio.

2. 2. quest. xlix. art. 1. cor. & III. dist. xxxv. quest. 11. art. 1. cor.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod consilium non sit inquisitio. Dicit enim Damascenus (Lib. II. orth. Fid. cap. xxii.) quod consilium est appetitus. Sed ad appetitum non pertinet inquirere. Ergo consilium non est inquisitio.

Præterea. Inquirere intellectus discurrens est; & sic Deo non convenit, cuius cognitio non est discursiva; ut in primo habitum est (quest. xiv. art. 7.) Sed consilium Deo attribuitur: dicitur enim ad Eph. 1. 11. quod operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. Ergo consilium non est inquisitio.

Præterea. Inquisitio est de rebus dubiis. Sed consilium datur de his quæ sunt bona certa secundum illud Apostoli I. ad Cor. 13. 25.

De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem deo. Ergo consilium non est inquisitio.

Sed contra est quod Gregorius Nyssenus (vel Nemesius Lib. de nat. hom. cap. xxxiv. in princ.) dicit: *Omne quidem consilium questio est, non autem omnis questio consilium.*

Respondeo dicendum, quod electio, sicut dictum est (quæst. præc. artic. 1.) consequitur iudicium rationis de rebus agendis. In rebus autem agendis multa incertitudo invenitur: quia actiones sunt circa singularia contingentia, quæ propter sui variabilitatem incerta sunt. In rebus autem dubiis, & incertis ratio non profert iudicium absque inquisitione præcedente: & ideo necessaria est inquisitio rationis ante iudicium de eligendis. Et hæc inquisitio *consilium* vocatur: propter quod Philosophus dicit in III. Ethic. (cap. 111. circ. fin.) quod *electio est appetitus præconscienti.*

Ad primum ergo dicendum, quod quando actus duarum potentiarum ad invicem ordinantur, in utroque est aliquid quod est alterius potentia: & ideo uterque actus ab utraque potentia denominari potest. Manifestum est autem quod actus rationis dirigentis in his quæ sunt ad finem, & actus voluntatis secundum regimen rationis in ea tendentis, ad se invicem ordinantur. Unde & in actu voluntatis, qui est electio, apparet aliquid rationis, scilicet ordo; & in consilio, quod est actus rationis, apparet aliquid voluntatis, sicut materia, quia consilium est de his quæ homo vult facere, (a) & etiam sicut motivum: quia ex hoc quod homo vult finem, movetur ad consilium de his quæ sunt ad finem. Et ideo Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. 11.) quod *electio est intellectus appetitivus*, ut ad electionem utrumque concurrere ostendat: ita Damascenus dicit (loc. sup. cit.) quod *consilium est appetitus inquisitivus*, ut consilium aliquo modo pertinere ostendat & ad voluntatem, circa quam, & ex qua fit inquisitio, & ad rationem inquirentem.

Ad secundum dicendum, quod ea quæ dicuntur de Deo, accipienda sunt absque omni defectu, qui invenitur in nobis; sicut in nobis scientia est conclusivum per discursum à causis in effectus; sed scientia dicta de Deo significat certitudinem de omnibus effectibus in prima causa absque omni discursu. Et similiter consilium attribuitur Deo quantum ad certitudinem sententiae, vel iudicii, quæ in nobis provenit ex inquisitione consilii; sed huiusmodi inquisitio in Deo locum non habet: & ideo consilium secundum hoc Deo non attribuitur. Et secundum hoc Damascenus dicit (Lib. II. orth. Fid. cap. xxxi.) quod *Deus non consiliatur: ignorantis enim est consilium.*

Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet (a) Al. & est sicut motivum.

bet aliqua esse certissima bona secundum sententiam sapientum, & spiritualium virorum, quæ tamen non sunt certa bona secundum sententiam plurium, vel carnalium hominum: & ideo de talibus consilia dantur.

ARTICULUS II.

Utrum consilium sit de fine, an solum de his quæ sunt ad finem.

2. 2. quæst. xxxviii. art. 1. ad 2. & quæst. xlvii. art. 1. ad 2. & III. dist. xxxv. quæst. 11. art. 4. quæst. 1. corp. & III. Eth. lect. 7.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod consilium non solum sit de his quæ sunt ad finem, sed etiam de fine. Quæcumque enim dubitationem habent, de his potest inquiri. Sed circa operabilia humana contingit esse dubitationem de fine, & non solum de his quæ sunt ad finem. Cum igitur inquisitio circa operabilia sit consilium, videtur quod consilium possit esse de fine.

2. Præterea. Materia consilii sunt operationes humanæ. Sed quædam operationes humanæ sunt fines, ut dicitur in I. Ethic. (in princ. cap. 1.) Ergo consilium potest esse de fine.

Sed contra est quod Gregorius Nyssenus (vel Nemesius Lib. de nat. hom. cap. xxxiv. in med.) dicit, quod *non de fine, sed de his quæ sunt ad finem, est consilium.*

Respondeo dicendum, quod finis in operabilibus habet rationem principii, eo quod rationes eorum quæ sunt ad finem, ex fine sumuntur. Principium autem non cadit sub quaestione; sed principia oportet supponere in omni inquisitione. Unde cum consilium sit quaestio, de fine non est consilium, sed solum de his quæ sunt ad finem.

Tamen contingit id quod est finis respectu quorundam, ordinari ad alium finem; sicut etiam id quod est principium unius demonstrationis, est conclusio alterius. Et ideo id quod accipitur ut finis in una inquisitione, potest accipi ut ad finem in alia inquisitione: & sic de eo erit consilium.

Ad primum ergo dicendum, quod id quod accipitur ut finis, est jam determinatum. Unde quando habetur ut dubium, non habetur ut finis: & ideo si de eo consilium habetur, non erit consilium de fine, sed de eo quod est ad finem.

Ad secundum dicendum, quod de operationibus est consilium, in quantum ordinantur ad aliquem finem. Unde si aliqua operatio humana fit finis, de ea, in quantum huiusmodi, non est consilium.

AR-

ARTICULUS III. 83

Utrum consilium sit solum de his quæ à nobis aguntur.

2. 2. quæst. xlvii. art. 2. cor. & III. dist. xxxv. quæst. 11. art. 4. quæst. 1. corp. & III. Eth. lect. 7.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod consilium non sit solum de his quæ aguntur à nobis. Consilium enim collationem quandam importat. Sed collatio inter multos potest fieri etiam de rebus immobilibus, quæ non sunt à nobis, puta de naturis rerum. Ergo consilium non solum est de his quæ aguntur à nobis.

2. Præterea. Homines interdum consilia querunt de his quæ sunt lege statuta, unde & *Juriconsulti* dicuntur; & tamen eorum qui querunt huiusmodi consilium, non est leges facere. Ergo consilium non solum est de his quæ à nobis aguntur.

3. Præterea. Dicuntur etiam quidam consultationes facere de futuris eventibus, qui tamen non sunt in potestate nostra. Ergo consilium non solum est de his quæ à nobis fiunt.

4. Præterea. Si consilium esset solum de his quæ à nobis fiunt, nullus consiliaretur de his quæ sunt per alium agenda. Sed hoc patet esse falsum. Ergo consilium non solum est de his quæ à nobis fiunt.

Sed contra est quod Gregorius Nyssenus (vel Nemesius de nat. hom. cap. xxxiv.) dicit: *Consiliamur de his (a) quæ sunt in nobis, & per nos fieri possunt.*

Respondeo dicendum, quod consilium proprie importat collationem inter plures habitam: quod & ipsum nomen designat. Dicitur enim *consilium*, quasi *confidium*, eo quod multi confident ad simul conferendum. Est autem considerandum, quod in particularibus contingentibus, ad hoc quod aliquid certum cognoscatur, plures condiciones, seu circumstantias considerare oportet, quas ab uno non facile est considerari, sed à pluribus certius percipiuntur, dum quod unus considerat, alii non occurrat. In necessariis autem, & universalibus est absolutior, & simplicior consideratio, ita quod magis ad huiusmodi considerationem unus per se sufficere potest: & ideo inquisitio consilii proprie pertinet ad contingentia singularia.

Cognitio autem veritatis in talibus non habet aliquid magnum, ut per de sit appetibilis, sicut cognitio universalium, & necessariorum; sed appetitur, secundum quod est

(a) Al. quæ fiunt. (b) Ita editi passim. Cod. Alcan. Edit. Rom. & Græcia omittunt scilicet (c) Ita editi omnes quos vidimus. Cod. Alcan. & Camer. quæ per nos aguntur.

utilis ad operationem, quia actiones sunt circa contingentia singularia. Et ideo dicendum est, quod proprie consilium est circa ea quæ aguntur à nobis.

Ad primum ergo dicendum, quod consilium importat collationem, non quamcumque, sed collationem de rebus agendis, ratione jam dicta (in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod id quod est lege positum, quamvis non sit ex operatione querentis consilium, tamen est directivum ejus ad operandum: quia ista est una ratio aliquid operandi, (b) scilicet mandatum legis.

Ad tertium dicendum, quod consilium non solum est de his quæ aguntur, sed de his quæ ordinantur ad operationes: & propter hoc consultatio dicitur fieri de futuris eventibus, in quantum homo per futuros eventus cognitos dirigitur ad aliquid faciendum, vel vitandum.

Ad quartum dicendum, quod de aliorum factis consilium querimus, in quantum sunt quodammodo unum nobiscum; vel per unionem affectus, sicut amicus sollicitus est de his quæ ad amicum spectant, sicut de suis; vel per modum instrumenti, nam agens principale, & instrumentale sunt quasi una causa, cum unum agat per alterum: & sic dominus consiliatur de his quæ sunt agenda per servum.

ARTICULUS IV. 84

Utrum consilium sit de omnibus quæ à nobis aguntur.

III. dist. xxxv. quæst. 11. art. 4. quæst. 1. cor. & Psal. xix. & III. Eth. lect. 7.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod consilium sit de omnibus (c) quæ sunt per nos agenda. Electio enim est appetitus præconscienti, ut dictum est (ar. 1. hujus quæst.) Sed electio est de omnibus quæ per nos aguntur. Ergo & consilium.

2. Præterea. Consilium importat inquisitionem rationis. Sed in omnibus quæ non per impetum passionis agimus, procedimus ex inquisitione rationis. Ergo de omnibus quæ aguntur à nobis, est consilium.

3. Præterea. Philosophus dicit in III. Ethic. (cap. 111. in med.) quod *si per plura aliquid fieri potest, consilio inquiritur, per quod facillime, & optime fiat; si autem per unum, qualiter per illud fiat.* Sed omne quod fit, fit per unum, vel per multa. Ergo de omnibus quæ fiunt à nobis, est consilium.

Sed

Sed contra est quod Gregorius Nyssenus (vel Nemesius Lib. de nat. hom. cap. xxxiv.) dicit; quod de his que secundum disciplinam, vel artem sunt operibus non est consilium.

Respondeo dicendum, quod consilium est inquisitio quædam, ut dictum est (art. 1. hujus quæst.) De illis autem inquirere solemus quæ in dubium veniunt. Unde & ratio inquisitiva, quæ dicitur *argumentum*, est rei dubie *faciens fidem*. Quod autem aliquid in operabilibus humanis non sit dubitabile, ex duobus contingit. Uno modo quia per determinatas vias proceditur ad determinatos fines, sicut contingit in artibus quæ habent certas vias operandi; sicut scriptor non consiliatur, quomodo debeat trahere literas, hoc enim determinatum est per artem. Alio modo quia non multum refert utrum sic, vel sic fiat; & ista sunt minima, quæ parum adjuvant, vel impediunt respectu finis consequendi; quod autem parum est, quasi nihil accipit ratio. Et ideo de duobus non consiliatur: quamvis ordinentur ad finem, ut Philosophus dicit (Lib. III. Eth. cap. 111.) scilicet de rebus parvis, & de his quæ sunt determinata qualiter fieri debent, sicut est in operationibus artium, præter quasdam conjecturales, ut Gregorius Nyssenus dicit (loc. sup. cit.) ut puta medicinalis, negotiativa, & hujusmodi.

Ad primum ergo dicendum, quod electio præsupponit consilium ratione iudicii vel sententiæ. Unde quando iudicium, vel sententia manifesta est absque inquisitione, non requiritur consilium inquisitio.

Ad secundum dicendum, quod ratio in rebus manifestis non inquit, sed statim iudicat: & ideo non oportet in omnibus quæ ratione aguntur, esse inquisitionem consilii.

Ad tertium dicendum, quod quando aliquid per unum potest fieri, sed diversis modis, potest dubitationem habere, sicut & quando fit per plura; & ideo opus est consilio: sed quando determinatur non solum res, sed modus, tunc non est opus consilio.

ARTICULUS V.

Utrum consilium procedat ordine resolutorio.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod consilium non procedat modo resolutorio. Consilium enim est de his quæ à nobis aguntur. Sed operationes nostræ non procedunt modo resolutorio, sed magis modo compositivo, scilicet de simplicibus ad composita. Ergo (a) consilium non semper procedit modo resolutorio.

(a) Ita cod. & editi fere omnes. Edit. Rom. compositi consilium.

2. Præterea. Consilium est inquisitio rationis. Sed ratio à prioribus incipit, & ad posteriora devenit, secundum convenientiorem ordinem. Cum igitur præterita sint priora presentibus, & præsentia priora futuris; in consiliando videtur esse procedendum à presentibus, & præteritis in futura; quod non pertinet ad ordinem resolutorium. Ergo in consiliis non servatur ordo resolutorius.

3. Præterea. Consilium non est nisi de his quæ sunt nobis possibilia, ut dicitur in III. Ethic. (cap. 111. paulo post princ.) Sed an sit nobis aliquid possibile, penditur ex eo quod possumus facere, vel non possumus facere, ut perveniamus in illud. Ergo in inquisitione consilii à presentibus incipere oportet.

Sed contra est quod Philosophus dicit in III. Ethic. (cap. 111. post med.) quod illi qui consiliatur, videtur querere, & resolvere.

Respondeo dicendum, quod in omni inquisitione oportet incipere ab aliquo principio: quod quidem si sicut est prius in cognitione, ita etiam sit prius in esse, non est processus resolutorius, sed magis compositivus. Procedere enim à causis in effectus, est processus compositivus, nam cause sunt simplices effectibus. Si autem id quod est prius in cognitione, sit posterius in esse, est processus resolutorius; utpote cum de effectibus manifestis iudicamus, resolvendo in causas simplices.

Principium autem in inquisitione consilii est finis, qui quidem est prior in intentione, posterior tamen in esse. Et secundum hoc oportet quod inquisitio consilii sit resolutoria, incipiendo scilicet ab eo quod in futuro intenditur, quousque perveniat ad id quod statim agendum est.

Ad primum ergo dicendum, quod consilium est de operationibus; sed ratio operationum accipitur ex fine: & ideo ordo rationandi de operationibus est contrarius ordini operandi.

Ad secundum dicendum, quod ratio incipit ab eo quod est prius secundum rationem, non autem semper ab eo quod est prius tempore.

Ad tertium dicendum, quod de eo quod est agendum propter finem, non quereremus scire an sit possibile, si non esset congruum fini: & ideo prius oportet inquirere, an conveniat ad ducendum in finem, quam consideretur an sit possibile.

AR-

ARTICULUS VI.

Utrum consilium procedat in infinitum.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod inquisitio consilii procedat in infinitum. Consilium enim inquisitio est de particularibus; in quibus est operatio. Sed singularia sunt infinita. Ergo inquisitio consilii est infinita.

2. Præterea. Sub inquisitione consilii cadit considerare, non solum quid agendum sit, sed etiam quomodo impedimenta tollantur. Sed quælibet humana actio potest infinite impediri; & impedimentum tolli potest per aliquam rationem humanam. Ergo in infinitum remanet querere de impedimentis tollendis.

Præterea. Inquisitio scientiæ demonstrativæ non procedit in infinitum: qui est devenire in aliqua principia per se nota, quæ omnimodam certitudinem habent. Sed talis certitudo non potest inveniri in singularibus contingentibus, quæ sunt variabilia, & incerta. Ergo inquisitio consilii procedit in infinitum.

Sed contra. Nullus movetur ad id ad quod impossibile est quod perveniat, ut dicitur in I. de celo (tex. 58.) Sed infinitum impossibile est transire. Si igitur inquisitio consilii sit infinita, nullus consiliari inciperet: quod patet esse falsum.

Respondeo dicendum, quod inquisitio consilii est finita in actu ex duplici parte, scilicet ex parte principii, & ex parte termini. Accipitur enim in inquisitione consilii duplex principium: unum proprium ex ipso genere operabilium; & hoc est finis, de quo non est consilium, sed supponitur in consilio ut principium, ut dictum est (art. 2. hujus quæst.) aliud quasi ex alio genere assumptum; sicut & in scientiis demonstrativis una scientia supponit aliqua ab alia, de quibus non inquitur.

Hujusmodi autem principia, quæ in inquisitione consilii supponuntur, sunt quæcumque sunt per sensum accepta, utpote quod hoc sit panis, vel ferrum; & quæcumque sunt per aliquam scientiam speculativam, vel practicam in universali cognita, sicut quod mœcham est à Deo prohibitum, & quod homo non potest vivere, nisi nutriatur nutrimento convenienti: & de istis non inquitur consiliator.

Terminus autem inquisitionis est id quod statim est in potestate nostra ut faciamus. Sicut enim finis habet rationem principii; ita id quod agitur propter finem, habet rationem conclusionis. Unde id quod primo agendum occurrit, habet rationem ultimæ conclusionis, ad quam inquisitio terminatur.

Nihil autem prohibet consilium potentia

infinitum esse, secundum quod in infinitum possunt aliqua occurrere consilio inquirenda.

Ad secundum dicendum, quod licet humana actio possit impediri, non tamen semper habet impedimentum paratum: & ideo non semper oportet consiliari de impedimento tollendo.

Ad tertium dicendum, quod in singularibus contingentibus potest aliquid accipi certum, est non simpliciter, tamen ut nunc, prout assumitur in operatione. Socratem enim sedere non est necessarium; sed eum sedere, dum sedet est necessarium: & hoc per certitudinem accipi potest.

QUÆSTIO XV.

De consensu, qui est actus voluntatis, respectu eorum quæ sunt ad finem,

in quatuor articulis divisa.

Deinde considerandum est de consensu: & circa hoc queruntur quatuor.

Primo, utrum consensus sit actus appetitive, vel apprehensivæ virtutis.

Secundo, utrum conveniat brutis animalibus.

Tertio, utrum sit de fine, vel de his quæ sunt ad finem.

Quarto, utrum consensus in actum pertinet solum ad superiorem animæ partem.

ARTICULUS I.

Utrum consensus sit actus appetitivus, vel apprehensivæ virtutis.

Inf. quæst. lxxiv. art. 7. ad 1. & IV. dist. xxxix. art. 1. cor.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod consensio pertineat solum ad partem animæ apprehensivam. Augustinus enim XII. de Trinit. (cap. xli.) consensum attribuit superiori rationi. Sed ratio nominat apprehensivam virtutem. Ergo consensio pertinet ad apprehensivam virtutem.

2. Præterea. Consensio est simul sentire. Sed sentire est apprehensivæ potentie. Ergo & consensio.

3. Præterea. Sicut *assentire* dicit applicationem intellectus ad aliquid, ita & *consentire*. Sed assentire pertinet ad intellectum, qui est vis apprehensiva. Ergo & consensio ad vim apprehensivam pertinet.

Sed contra est quod Damascenus dicit in II. Lib. (orth. Fid. cap. xxii.) quod si aliquis iudicat, & non diligit, non est sententia, id est consensus. Sed diligere ad appetitivam virtutem pertinet. Ergo & consensus.

Respondeo dicendum, quod consensio importat applicationem sensus ad aliquid. Est au-

K

103

tem proprium sensus quod cognoscitivus est rerum præsentium; vis enim imaginativa est apprehensiva similitudinum corporalium, etiam rebus absentibus, quarum sunt similitudines; intellectus autem apprehensivus est universalium rationum, quas potest apprehendere indifferenter & præsentibus, & absentibus singularibus. (2) Et quia actus appetitivæ virtutis est quædam inclinatio ad rem ipsam, secundum quamdam similitudinem ipsa applicatio appetitivæ virtutis ad rem, secundum quod ei inhaeret, accipit nomen *sensus*, quasi experientiam quamdam sumens de re, cui inhaeret, inquantum complacet sibi in ea. Unde Sapient. 1. 1. dicitur: *Sentire de Domino in bonitate*. Et secundum hoc *consentire* est actus appetitivæ virtutis.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dicitur in III. de Anima (text. 424) voluntas in ratione consistit. Unde cum Augustinus attribuit sensum rationi, accipit rationem, secundum quod in ea concluditur voluntas.

Ad secundum dicendum, quod *sentire* proprie dicitur ad apprehensivam potentiam pertinet; sed secundum similitudinem cuiusdam experientiae pertinet ad appetitivam, ut dictum est (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod *assentire* est quasi ad aliud *sentire*; & sic importat quamdam distantiam ad id cui assentitur. Sed *consentire* est *simul sentire*; & sic importat quamdam conjunctionem ad id cui consentitur. Et ideo voluntas, cuius est tendere ad ipsam rem, magis proprie dicitur *consentire*; intellectus autem, cuius operatio non est secundum motum ad rem, sed potius è converso, ut in primo dictum est (quæst. xv. art. 1. & quæst. xxvii. art. 4. & quæst. lxx. art. 2.) magis proprie dicitur *assentire*; quamvis unum pro alio poni soleat.

Potest etiam dici, quod intellectus assentit, inquantum à voluntate movetur.

ARTICULUS II. 88

Utrum consensus conveniat brutis animalibus.

Inf. quæst. xvi. art. 2. cor.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod consensus conveniat brutis animalibus. Consensus enim importat determinationem appetitus ad unum. Sed appetitus brutorum animalium sunt determinati ad unum. Ergo consensus in brutis animalibus invenitur.

2. Præterea. Remoto priori, removetur

(a) Ita codd. & editi passim. Edit. Rom. Et quia actus appetitivæ virtutis est quædam inclinatio ad rem ipsam secundum quamdam similitudinem (edit. Colon. conjunctionem) hinc est quod ipsa applicatio appetitivæ virtutis ad rem, secundum quam ei inhaeret, &c.

posterius. Sed consensus præcedit operis executionem. Si ergo in brutis non esset consensus, non esset in eis operis executio: quod patet esse falsum.

3. Præterea. Homines interdum consentiunt dicuntur in aliquid agendum ex aliqua passione, puta concupiscentia, vel ira. Sed bruta animalia ex passione agunt. Ergo in eis est consensus.

Sed contra est quod Damascenus dicit (Lib. II. ort. Fidei cap. xxii.) quod *post iudicium homo disponit, & amat quod ex consilio iudicatum est, quod vocatur sententia, id est consensus*. Sed consilium non est in brutis animalibus. Ergo nec consensus.

Respondeo dicendum, quod consensus, proprie loquendo, non est in brutis animalibus. Cuius ratio est, quia consensus importat applicationem appetitivi motus ad aliquid agendum. Eius autem est applicare appetitivum motum ad aliquid agendum, in cuius potestate est appetitivus motus; sicut tangere lapidem convenit quidem baculo; sed applicare baculum ad tactum lapidis est ejus qui habet in potestate movere baculum. Bruta autem animalia non habent in sua potestate appetitivum motum; sed talis motus in eis est ex infinitæ naturæ: unde brutum animal appetit quidem, sed non applicat appetitivum motum ad aliquid.

Et propter hoc non proprie dicitur *consentire*, sed solum rationalis natura, quæ habet in potestate sua appetitivum motum, & potest ipsum applicare, vel non applicare ad hoc vel ad illud.

Ad primum ergo dicendum, quod in brutis animalibus invenitur determinatio appetitus in aliquid passive tantum: consensus vero importat determinationem appetitus non solum passivam, sed magis activam.

Ad secundum dicendum, quod remoto priori, removetur posterius, quod proprie ex eo tantum sequitur. Si autem aliquid ex pluribus sequi possit, non propter hoc posterius removetur, uno priorum remoto; sicut, si induratio possit fieri & à calido, & frigido (nam lateres indurantur ab igne, & aqua congelata induratur ex frigore) non oportet quod, remoto calore, removeatur induratio. Executio autem operis non solum sequitur ex consensu, sed etiam ex impetuoso appetitu, qualis est in brutis animalibus.

Ad tertium dicendum, quod homines qui ex passione agunt, possunt passionem non sequi, non autem bruta animalia: unde non est similis ratio.

ARTICULUS III. 89

Utrum consensus sit de fine, vel de his quæ sunt ad finem.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod consensus sit de fine. Quia *propter quod unumquodque, & illud magis*. Sed his quæ sunt ad finem, consentimus propter finem. Ergo fini consentimus magis.

2. Præterea. Actio intemperati est finis ejus, sicut & actio virtuosi est finis ejus. Sed intemperatus consentit in proprium actum. Ergo consensus potest esse de fine.

Præterea. Appetitus eorum quæ sunt ad finem, est electio, ut supra dictum est (quæst. xii. art. 3.) Si igitur consensus esset solum de his quæ sunt ad finem, in nullo ab electione differre videretur: quod patet esse falsum per Damascenum qui dicit (Lib. II. de orth. Fid. cap. xxii.) (quod post (a) affectionem, quam vocaverat *sententiam*, sit electio. Non ergo consensus est solum de his quæ sunt ad finem.

Sed contra est quod Damascenus ibidem dicit, quod *sensus (sive sententia) est quando homo disponit, & amat quod ex consilio iudicatum est*. Sed consilium non est nisi de his quæ sunt ad finem. Ergo nec consensus.

Respondeo dicendum, quod consensus nominat applicationem appetitivi motus ad aliquid: præexistens in potestate applicantis. In ordine autem agibilium primo quidem oportet sumere apprehensionem finis, deinde appetitivum finis, deinde consilium de his quæ sunt ad finem, deinde appetitum eorum quæ sunt ad finem. Appetitus autem in ultimum finem tendit naturaliter: unde & applicatio motus appetitivi in finem apprehensum non habet rationem consensus, sed simplicis voluntatis.

(b) Quæ autem sunt post ultimum finem, inquantum sunt ad finem, sub consilio cadunt: & sic potest esse de eis consensus, inquantum motus appetitivus applicatur ad id quod ex consilio iudicatum est. Motus vero appetitivus in finem non applicatur consilio, sed magis consilium ipsi: quia consilium præsupponit appetitum finis; sed appetitus eorum quæ sunt ad finem, præsupponit determinationem consilii.

Et ideo applicatio appetitivi motus ad determinationem consilii proprie est consensus.

S. Thom. Op. Tom. II.

(a) Ita edit. Pat. an. 1698. optime ex textu Damasceni. Edit. Rom. disputationem. Garcia, Nicolajus: & edit. Pat. an. 1712. affectionem. Cod. Alcan. disputationem. (b) Al. De his autem quæ sunt, &c. (c) Ita codd. Tarrac. & Camer. quibus adherent Garcia, & Theologi. Cod. Alcan. delectationem operationis, propter quam consentit in opus magis quam in ipsam operationem, Edit. Rom. Nicolai & Patav. operis & mox in ipsam operationem addunt *Patav.* al. delectationem.

Unde cum consilium non sit nisi de his quæ sunt ad finem, consensus, proprie loquendo, non est nisi de his quæ sunt ad finem.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut conclusiones sciuntur per principia, horum tamen non est scientia, sed quod majus est, scilicet intellectus; ita consentimus his quæ sunt ad finem propter finem; cuius tamen non est consensus, sed quod majus est, scilicet voluntas.

Ad secundum dicendum, quod intemperatus habet pro fine (c) delectationem operis, propter quam consentit in opus, magis quam ipsam operationem.

Ad tertium dicendum, quod electio addit supra consilium quamdam relationem respectu ejus cui aliquid præeligitur: & ideo post consilium adhuc remanet electio. Potest enim contingere quod per consilium inveniantur plura delectantia ad finem, quorum dum quodlibet placet, in quodlibet eorum consentit; sed ex multis quæ placent, præcipimus unum eligendo. Sed si inveniantur unum solum quod placeat, non differunt re consensus, & electio, sed ratione tantum; ut consensus dicatur, secundum quod placet ad agendum; electio autem, secundum quod præferatur his quæ non placent.

ARTICULUS IV. 90

Utrum consensus in actum pertineat solum ad superiorem animæ partem.

2. 2. quæst. cx. art. 1. cor.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod consensus ad agendum non semper pertineat ad superiorem rationem. Delectatio enim consequitur operationem, & perficit eam, sicut decor juvenutem, sicut dicitur in X. Ethic. (cap. 1. post med.) Sed consensus in delectationem pertinet ad inferiorem rationem, ut dicit Augustinus in XII. de Trinit. (cap. xii.) Ergo consensus in actum non pertinet ad solum superiorem rationem.

2. Præterea. Actio in quam consentimus, dicitur esse voluntaria. Sed multarum potentiarum est producere actiones voluntarias. Ergo non sola superior ratio consentit in actum.

3. Præterea. Superior ratio intendit *divinis inspicendis, & consulendis*, ut Augustinus dicit in XII. de Trinit. (cap. viii. in fin.)

K 2

fin.) Sed multoties homo consentit in actum, non propter rationes æternas, sed propter aliquas rationes temporales, vel etiam propter aliquas animæ passiones. Non ergo consentire in actum pertinet ad solam superiorem rationem.

Sed contra est quod Augustinus dicit in XII. de Trin. (cap. xxi. circ. med.) *Non potest peccatum efficaciter perpetrandum mente discerni, nisi illa mentis intentio, penes quam summam potestatem est membra in opus movendi, vel ab opere cavendi, male actioni cedat, & serviat.*

Respondeo dicendum, quod finalis sententia semper pertinet ad eum qui superior est, ad quem pertinet de aliis judicare. Quamdiu enim iudicandum restat quod proponitur, nondum datur finalis sententia. Manifestum est autem quod superior ratio est quæ habet de omnibus judicare: quia de sensibilibus (a) per rationem iudicamus; de his vero quæ ad rationes humanas pertinent iudicamus secundum rationes divinas, quæ pertinent ad rationem superiorem. Et ideo quando incertum est an secundum rationes divinas resistatur, vel non, nullum iudicium rationis habet rationem finalis sententiæ. Finalis autem sententia de agendis est consensus in actum. Et ideo consensus in actum pertinet ad rationem superiorem, secundum tamen quod in ratione voluntas includitur, sicut supra dictum est (art. 1. huj. quæst. ad 1.)

Ad primum ergo dicendum, quod consensus in delectationem operis pertinet ad superiorem rationem, sicut & consensus in opus; sed consensus in delectationem cogitationis pertinet ad rationem inferiorem, sicut ad ipsam pertinet cogitare: & tamen de hoc ipso quod est cogitare, vel non cogitare; in quantum consideratur ut actio quædam, habet iudicium superior ratio, & similiter de delectatione consequente; sed in quantum accipitur ut ad actionem aliam ordinatam, sic pertinet ad inferiorem rationem. Quod enim ad aliud ordinatur, ad inferentem artem, vel potentiam pertinet, quam finis ad quem ordinatur: unde ars quæ est de fine, architectonica, seu principalis vocatur.

Ad secundum dicendum, quod quia actiones dicuntur voluntariæ ex hoc quod eis consentimus, non oportet quod consensus sit ei iussit potentia, sed voluntatis à qua dicitur voluntarium, quæ est in ratione, sicut dictum est (quæst. vi. art. 1.)

Ad tertium dicendum, quod ratio superior dicitur consentire, non solum quia secundum rationes æternas semper (b) movet ad agendum, sed etiam quia secundum rationes æternas non dissentit.

(a) Ita cod. Alcan. alique cum editis plurimis Theologi. per rationes humanas. (b) Al. moveatur, Item moveatur, & moveatur.

QUÆSTIO XVI.

De usu, qui est actus voluntatis, in comparatione eorum quæ sunt ad finem,

in quatuor articulis divisæ.

DEinde considerandum est de usu: & circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo, utrum uti sit actus voluntatis. Secundo, utrum conveniat brutis animalibus. Tertio, utrum sit tantum eorum quæ sunt ad finem, vel etiam finis. Quarto de ordine usus ad electionem.

ARTICULUS I.

Utrum uti sit actus voluntatis.

I. dist. 1. quæst. 1. art. 2.

AD primum sic proceditur. Videtur quod uti non sit actus voluntatis. Dicit enim Augustinus in I. de doctr. Christ. (cap. iv. in princ. & Lib. X. de Trin. cap. x. à princ.) quod uti est id quod in usum venit, ad aliud divinum referre. Sed referre aliquid ad aliud est rationis, cuius est conferre, & ordinare. Ergo uti est actus rationis: non ergo voluntatis.

2. Præterea. Damascenus dicit (Lib. II. orth. Fid. cap. xxii.) quod homo impetum facit ad operationem, & dicitur impetus, deinde utitur, & dicitur usus. Sed operatio pertinet ad potentiam executivam; actus autem voluntatis non sequitur actum executivæ potentia, sed executio est ultimum. Ergo usus non est actus voluntatis.

3. Præterea. Augustinus dicit in Lib. lxxxviii. Q. (quæst. xxx. in fin.) *Omnia que facta sunt, in usum hominis facta sunt: quia omnibus utitur ratio, iudicando ea que hominibus data sunt.* Sed iudicare de rebus à Deo creatis pertinet ad rationem speculativam, quæ omnino separata videtur à voluntate, quæ est principium humanorum actuum. Ergo uti non est actus voluntatis.

Sed contra est quod Augustinus dicit in X. de Trin. (cap. xi. ante med.) *Uti est assumere aliquid in facultatem voluntatis.*

Respondeo dicendum, quod usus rei alicujus importat applicationem, rei illius ad aliquam operationem: unde & operatio ad quam applicamus rem aliquam, dicitur usus eius, sicut equitare est usus equi, & percutere est usus baculi.

Ad-

Ad operationem autem applicamus & principia interiora agendi & principia exteriora agendi, scilicet ipsas potentias animæ, vel membra corporis, ut intellectum ad intelligendum, & oculum ad videndum; & res exteriores, sicut baculum ad percutiendum. Sed manifestum est quod res exteriores non applicamus ad aliquam operationem nisi per principia intrinseca, quæ sunt potentia animæ, aut habitus potentiarum, aut organa, quæ sunt corporis membra.

Ostensum est autem supra (quæst. ix. art. 1.) quod voluntas est quæ movet potentias animæ ad suos actus: & hoc est applicare eas ad operationem. Unde manifestum est quod uti primo & principaliter est voluntatis tamquam primi moventis, rationis autem tamquam dirigentis, sed aliarum potentiarum tamquam exequentium, quæ comparantur ad voluntatem, à qua applicantur ad agendum, sicut instrumenta ad principale agens.

Actio autem proprie non attribuitur instrumentum, sed principali agenti sicut edificatio edificatori, non autem instrumentis. Unde manifestum est quod uti proprie est actus voluntatis.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio quidem in aliud refert, sed voluntas tendit in id quod est in aliud relatum per rationem: & secundum hoc dicitur, quod uti est referre aliquid in alterum.

Ad secundum dicendum, quod Damascenus loquitur de usu, secundum quod pertinet ad executivas potentias.

Ad tertium dicendum, quod etiam ipsa ratio speculativa applicatur ad opus intelligendi, vel iudicandi à voluntate: & ideo intellectus speculativus uti dicitur, tamquam à voluntate motus, sicut alia executivæ potentia.

ARTICULUS II.

Utrum uti conveniat brutis animalibus.

Sup. quæst. xi. art. 1. ad 4.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod uti conveniat brutis animalibus. Frui enim est nobilissimum quæ uti: quia, ut Augustinus dicit in X. de Trin. (cap. x. post princ.) *utitur eis que ad illud referimus quo fruendum est.* Sed frui convenit brutis animalibus, ut supra dictum est (quæst. xi. art. 2.) Ergo multo magis convenit eis uti.

2. Præterea. Applicare membra ad agendum est uti membris. Sed bruta animalia ad aliquid agendum, sicut pedes ad ambulandum, cornua ad percutiendum. Ergo brutis animalibus convenit uti.

Sed contra est quod Augustinus dicit in Lib. lxxxviii. Q. (quæst. xxx. circa med.) *Uti aliqua re non potest nisi animal, quod rationis est participans.*

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) uti est applicare aliquid principium actionis ad actionem, sicut consentire est applicare motum appetitivum ad aliquid appetendum, ut dictum est (quæst. præc. art. 1. 2. & 3.) Applicare autem aliquid ad alterum non est nisi ejus quod habet super illud arbitrium: quod non est nisi ejus qui scit referre aliquid in alterum, quod ad rationem pertinet. Et ideo solum animal rationale & consentit, & utitur.

Ad primum ergo dicendum, quod frui importat absolutum motum appetitus in appetibile; sed uti importat motum appetitus ad aliquid in ordine ad alterum. Si ergo comparantur uti & frui, quantum ad objecta, sic frui est nobilissimum quam uti: quam id quod est absolute appetibile, est melius quam id quod est appetibile solum in ordine ad aliud. Sed si comparantur quantum ad vim apprehensivam præcedentem, major nobilitas requiritur ex parte usus: quia ordinare aliquid in alterum est rationis; absolute autem aliquid apprehendere potest etiam sensus.

Ad secundum, quod animalia per sua membra aliquid agunt instinctu nature, non per hoc quod cognoscant ordinem membrorum ad illas operationes: unde non dicuntur proprie applicare membra ad agendum, nec uti membris.

ARTICULUS III.

Utrum usus possit esse etiam ultimi finis.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod usus possit esse etiam ultimi finis. Dicit enim Augustinus in X. de Trin. (cap. xi. ante med.) *Omnis qui fruatur, utitur.* Sed ultimo sine fructu aliquid. Ergo ultimo sine utitur.

2. Præterea. Uti est assumere aliquid in facultatem voluntatis, ut ibidem dicitur aliquis. Sed nihil magis assumitur à voluntate quam ultimus finis. Ergo uti usus potest esse ultimi finis.

3. Præterea. Hilarius dicit in II. de Trin. (circ. prin.) quod æternitas est in Patre, species in imagine, idest in Filio, usus in manere, idest in Spiritu Sancto. Sed Spiritus Sanctus, cum sit Deus, est ultimus finis. Ergo usus potest esse ultimi finis.

Sed contra est quod dicit Augustinus in Lib. lxxxviii. Q. (quæst. xxx. circ. fin.) *Deo nullus recte utitur, (a) sed fruatur. Sed solus Deus*

(a) Ita ex Augustino codd. & editis passim. In edit. Rom. omittitur sed fruatur.

Deus est ultimus finis. Ergo ultimo fine non est utendum.

Respondeo dicendum, quod uti, sicut dictum est (art. 1. hujus quæst.) importat applicationem alicuius ad aliquid. Quod autem applicatur ad aliud, se habet in ratione ejus quod est ad finem: & ideo uti semper est ejus quod est ad finem: propter quod & ea quæ sunt ad finem accomodata, *utilia* dicuntur, & ipsa utilitas interdum *usus* nominatur.

Sed considerandum est, quod ultimus finis dicitur dupliciter: uno modo simpliciter; alio modo quoad aliquem. Cum enim finis, ut supra dictum est (quæst. 1. art. 8. quæst. 11. art. 7. & q. v. art. 2.) dicatur quandoque quidem res, quandoque autem adeptio rei, vel possessio ejus (sicut avaro finis est vel pecunia, vel possessio pecuniæ); manifestum est quod, simpliciter loquendo, ultimus finis est ipsa res: non enim possessio pecuniæ est bona, nisi propter bonum pecuniæ; sed quoad hunc adeptio pecuniæ est finis ultimus, non enim quæreret pecuniam avarus, nisi ut haberet eam. Ergo, simpliciter loquendo & proprie, pecunia homo aliquis fruitur, quia in ea ultimum finem constituit; sed in quantum refert eam ad possessionem, dicitur uti ea.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus loquitur de usu communiter, secundum quod importat ordinem finis ad ipsam fructuam quam aliquis quærit de fine.

Ad secundum dicendum, quod finis assumitur in facultatem voluntatis, ut voluntas in illo quiescat: unde ipsa requies in fine, quæ fructio est, dicitur hoc modo usus finis. Sed id quod est ad finem, assumitur in facultatem voluntatis, non solum in ordine ad usum ejus quod est ad finem, sed in ordine ad aliam rem, in qua voluntas quiescit.

Ad tertium dicendum, quod usus accipitur in verbis Hilarii pro quiete in ultimo fine, eo modo quo aliquis, communiter loquendo, dicitur uti fine ad obtinendum ipsum, sicut dictum est (in cor. & ad 1.) Unde Augustinus in VI. de Trinit. (cap. x. circa med.) dicit, quod *illa delectatio, felicitas, vel beatitudo usus ab eo appellatur.*

ARTICULUS IV. 94

Utrum usus precedat electionem.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod usus precedat electionem. Post electionem enim nihil sequitur nisi executio. Sed usus, cum pertineat ad voluntatem, præcedit executionem. Ergo præcedit etiam electionem.

2. Præterea, Absolutum est ante relatium,

Ergo minus relatium est ante magis relatium. Sed electio importat duas relationes, unam ejus quod eligitur ad finem, aliam vero ad id cui præeligitur; usus autem importat solam relationem ad finem. Ergo usus est prior electione.

3. Præterea, Voluntas utitur aliis potentiis, in quantum movet eas. Sed voluntas movet etiam seipsam, ut dictum est (quæst. 1. art. 3.) Ergo etiam utitur seipsa applicando se ad agendum. Sed hoc facit cum consentit. Ergo in ipso consensu est usus. Sed consensus præcedit electionem, ut dictum est (quæst. xv. art. 3. ad 3.) Ergo & usus.

Sed contra est quod Damascenus dicit (Lib. II. orth. Fid. cap. xxii.) quod *voluntas post electionem imperium facit ad operationem, & postea utitur.* Ergo usus sequitur electionem.

Respondeo dicendum, quod voluntas duplicem habitudinem habet ad volitum. Unam quidem, secundum quod est quodammodo in volente per quamdam proportionem, vel ordinem ad volitum. Unde & res quæ naturaliter sunt proportionatæ ad aliquem finem, dicuntur appetere illum naturaliter. Sed sic habere finem est imperfecte habere ipsum. Omne autem imperfectum tendit in perfectionem. Et ideo tam appetitus naturalis, quam voluntarius tendit ut habeat ipsum finem realiter, quod est perfecte habere ipsum: & hæc est secunda habitudo voluntatis ad volitum.

Volitum autem non solum est finis, sed id quod est ad finem. Ultimum autem quod pertinet ad primam habitudinem voluntatis, respectu ejus quod est ad finem, est electio: ibi enim completur proportio voluntatis, ut complete velit id quod est ad finem. Sed usus jam pertinet ad secundam habitudinem voluntatis, quæ tendit ad consequendum rem volitam. Unde manifestum est quod usus sequitur electionem; si tamen accipiat usus, secundum quod voluntas utitur executiva potentia, movendo ipsam.

Sed quia voluntas etiam quodammodo rationem movet, & utitur ea, potest intelligi usus ejus quod est ad finem, secundum quod est in consideratione rationis referentis ipsum in finem. Et hoc modo usus præcedit electionem.

Ad primum ergo dicendum, quod ipsam executionem operis præcedit motio qua voluntas movet ad exequendum; sequitur autem electionem: & sic cum usus pertineat ad prædictam motionem voluntatis, medium est inter electionem, & executionem.

Ad secundum dicendum, quod id quod est per essentiam suam relatium, posterius est absoluto; sed id cui attribuitur relationes, non oportet

oportet quod sit posterius; immo quanto causa est prior, tanto habet relationes ad plures effectus.

Ad tertium dicendum, quod electio præcedit usum, si referatur ad idem. Nihil autem prohibet quod usus unius præcedat electionem alterius. Et quia actus voluntatis referuntur supra seipsos, in quolibet actu voluntatis potest accipi consensus, & electio, & usus; ut si dicatur, quod voluntas consentit se eligere, & consentit se consentire, & utitur se ad consentiendum, & eligendum: & semper isti actus ordinati ad id quod est prius, sunt priores.

QUÆSTIO XVII.

De actibus imperatis à voluntate,

in novem articulos divisa.

Deinde considerandum est de actibus imperatis à voluntate: & circa hoc quærentur novem.

Primo, utrum imperare sit actus voluntatis, vel rationis.

Secundo, utrum imperare pertineat ad bruta animalia.

Tertio, de ordine imperii ad usum.

Quarto, utrum imperium, & actus imperatus sint unus actus, vel diversi.

Quinto, utrum actus voluntatis imperetur.

Sexto, utrum actus rationis.

Septimo, utrum actus appetitus sensitivi.

Octavo, utrum actus animæ vegetabilis.

Nono, utrum actus exteriorum membrorum.

ARTICULUS I. 95

Utrum imperare sit actus rationis, vel voluntatis.

Inf. quæst. LX. art. 1. cor. fin. & 2. quæst. LXXXI. art. 1. & 10. cor. & ver. quæst. XXII. art. 12. ad 4. & quodl. IX. art. 12.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod imperare non sit actus rationis, sed voluntatis. Imperari enim est movere quoddam: dicit enim Avicenna, quod quadruplex est movens, scilicet *perficiens, disponens, imperans, & consilians*. Sed ad voluntatem pertinet movere omnes alias vires animæ, ut dictum est supra (quæst. IX. art. 1.) Ergo imperare est actus voluntatis.

2. Præterea, Sicut imperari pertinet ad id quod est subiectum, ita imperare pertinere videtur ad id quod est maxime liberum. Sed radix libertatis est maxime in voluntate. Ergo voluntatis est imperare.

3. Præterea, Ad imperium statim sequitur actus. Sed ad actum rationis non statim sequitur actus: non enim qui judicat aliquid esse faciendum, statim illud operatur. Ergo imperare non est actus rationis, sed voluntatis.

Sed contra est quod Gregorius Nyssenus (vel Nemesius Lib. de nat. hom. cap. xvi.) dicit, & etiam Philo sophus (I. Ethic. cap. XIII. in fin.) quod *appetitus obedit rationi*. Ergo rationis est imperare.

Respondeo dicendum, quod imperare est actus rationis, præsupposito tamen actu voluntatis.

Ad cujus evidentiam considerandum est, quod quia actus voluntatis, & rationis supra se invicem possunt ferri, prout scilicet ratio ratiocinatur de volendo, & voluntas vult ratiocinari; contingit actum voluntatis præveniri ab actu rationis, & è converso. Et quia virtus prioris actus remanet in actu sequenti, contingit quandoque quod est aliquis actus voluntatis, secundum quod manet virtute in ipso aliquid de actu rationis, ut dictum est de usu (quæst. XVI. art. 1.) & electione (quæst. XIII. art. 1.) & è converso aliquid est actus rationis, secundum quod virtute manet in ipso aliquid de actu voluntatis.

Imperare autem est quidem essentialiter actus rationis: imperans enim ordinat eum qui imperat, ad aliquid agendum, intimidando, vel denuntiando: sic autem ordinat per modum cujusdam intimationis est rationis. Sed ratio potest aliquid intimare, vel denuntiare dupliciter. Uno modo absolute: quæ quidem intimitio exprimitur per verbum indicativi modi; sicut si aliquis alicui dicat, hoc est tibi faciendum. Aliquando autem ratio intimit aliquid alicui, movendo ipsum ad hoc: & talis intimitio exprimitur per verbum imperativi modi, puta cum alicui dicitur: Fac hoc.

Primum autem movens in viribus animæ ad exercitium actus est voluntas, ut supra dictum est (quæst. IX art. 1.) Cum ergo secundum movens non moveat nisi in virtute primi moventis, sequitur quod hoc ipsum quod ratio movet imperando, sit ei ex virtute voluntatis. Unde relinquatur quod imperare sit actus rationis, præsupposito actu voluntatis, in cujus virtute ratio movet per imperium ad exercitium actus.

Ad primum ergo dicendum, quod imperare non est movere quocumque modo, sed cum quadam intimatione denuntiativa ad alterum: quod est rationis.

Ad secundum dicendum, quod radix libertatis est voluntas sicut subiectum; sed sicut causa, est ratio: ex hoc enim voluntas libere potest ad diversa ferri, quia ratio potest habere diversas conceptiones boni. Et ideo

Phi-